

Rapport 2021:6

Kommunavvikelser och valvindar 1973-2018

Per Oleskog Tryggvason

Valforskningsprogrammet

Statsvetenskapliga institutionen
Göteborgs universitet

2021.12.20

www.gu.se/valforskningsprogrammet

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Valforskningsprogrammets rapportserie

Sedan 1950-talet genomför Valforskningsprogrammet empiriska undersökningar om den svenska demokratins tillstånd och utveckling. Rapportserien är vår viktigaste publikationskanal för att bidra till samhällets kunskapsförsörjning på demokratiområdet. Målsättningen är att sprida fakta och forskningsresultat som rör val och väljarbeteende till en bred publik av forskare, studenter, journalister, politiker och allmänhet.

The SNES Program Report Series

Since the 1950s, Swedish National Election Studies Program conducts empirical research on the condition and development of the Swedish democracy. The Report Series is one of our main publication outlets. The aim is to publish facts and research results about elections and voting behavior to a broad audience of researchers, students, journalists, politicians and the public.

Party abbreviations

V= Left Party

S= Social Democratic Party

C= Center Party

L= The Liberals

M= Conservative Party

KD= Christian Democratic Party

MP= Swedish Green Party

SD= Sweden Democrats

FI= Feminist Initiative

Citering:

Oleskog Tryggvason, Per (2021). Kommunavvikelser och valvindar 1973-2018.

Valforskningsprogrammets rapportserie 2021:6. Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen.

Redaktör för arbetsrapportserien:

Henrik Ekengren Oscarsson

Kommunavvikelser och valvindar 1973-2018

PER OLESKOG TRYGGVASON

Sammanfattning

Rapporten analyserar officiell valstatistik från samtliga riksdagsval mellan 1973 och 2018. Utifrån detta material undersöks vilka kommuner som är mest och minst representativa i förhållande till det nationella valresultatet. Resultaten visar stor stabilitet över tid när det gäller vilka kommuner som hamnat närmast och längst ifrån det nationella valresultatet. Det finns tydliga regionala mönster i vilka kommuner som är valdemokratiskt representativa. Flera kommuner runt omkring Stockholm, i Norrland och i Skåne har och har haft en relativt hög avvikelse från det nationella valresultatet, samtidigt som de med lägst avvikelser är relativt folkrika kommuner belägna i Götaland och Svealand. I rapporten analyseras också i vilka kommuner förändringarna mellan valen har varit mest representativa. När det gäller hur Sveriges kommuner speglar den nationella valvinden, finner vi något större geografisk spridning och mindre historisk stighundenhet. Avslutningsvis så står det klart att om vi ska utse en kommun som kan betraktas som ett (politiskt) Sverige i miniatyr så hittar vi den på den Småländska ostkusten: Kalmar var den kommun som kom närmast det nationella valresultatet 2018. Därtill har de varit bland de tre kommuner som haft lägst avvikelse de tre senaste riksdagsvalen, samtidigt som de legat i toppen när det kommer till att ha lägsta genomsnittlig valvindsavvikelse.

Abstract

This report explores official results from Swedish general elections 1973-2018 assessing to what extent election results from Sweden's 290 municipalities deviate from the national results. Analyses show high levels of stability in what types of municipalities that tend to end up close or far from the national results. We find clear regional patterns. The least representative municipalities are found around Stockholm, in Norrland and in Skåne, while the most representative constituencies tend to be mid-sized constituencies in Götaland and Svealand. Furthermore, analyses of the representativeness of the swings, i.e. aggregated changes between elections, reveal less of path dependency. In the 2018 election, Kalmar at the east coast of Småland in the southern parts of Sweden, came closest to the national election result. Kalmars' small deviation from national results has been top-three in the three most recent elections, and the Kalmar swing is also among the most representative.

Finns det ett Sverige i miniatyr?

I den här rapporten använder vi oss av officiell valstatistik från 14 riksdagsval mellan 1973 och 2018 för att undersöka typiska och atypiska kommuner i förhållande till det nationella valresultatet. Frågan om huruvida det finns ett Sverige i miniatyr är mer än en statistik lek. Att identifiera vilka kommuner som ligger nära eller avviker mycket från det nationella valresultatet ger ökad insikt om hur regionala förhållanden och sammansättningen av befolkningen påverkar enskilda väljares partival. För studier av väljarbeteende som är i behov av att genomföra strategiska urval av platser är en kartläggning av representativitet i resultat och valvindar en viktig utgångspunkt.

Om man vill uppleva ett (politiskt) Sverige i miniatyr, vart ska man då åka? En sak som är säker, vill vi träffa (politiska) medelsvensson så bör vi hålla oss borta från Skåne, Norrland och leta oss utanför de tre storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö. I 2018 års riksdagsval var det Kalmar kommun på den Småländska ostkusten som kom allra närmast det nationella valresultatet. Den genomsnittliga avvikelser per parti var där endast 0,6 procentenheter. Tabell 1 visar topp tio listan med de kommuner med lägst medelavvikelse i riksdagsvalet 2018. Gemensamt för samtliga kommuner, Kalmar, Norrköping, Borås, Falun, Halmstad, Skövde, Karlstad, Nyköping, Upplands Väsby och Västerås är att de kan betraktas som relativt befolkningsrika där antalet invånare 2018 varierade mellan 45 000 and 152 000. Ytterligare en gemensam faktor är att samtliga kommuner på topp tiolistan ligger i Svealand eller Götaland (se figur 1).

Tabell 1 visar också vilka kommuner som är mest atypiska för det politiska Sverige. Det vill säga, de tio kommuner som år 2018 hade det högsta genomsnittliga avvikelser från det nationella valresultatet. I botten på den här listan hittar vi fyra välbärgade kranskommuner till Stockholm, Täby (5,7), Lidingö (6,1), Vellinge (6,4) och kommunen med den klart största procentuella avvikelser, Danderyd (7,5). I dessa kommuner är det framför allt Moderaterna som är överrepresenterade samtidigt som de tre rödgröna partierna är underrepresenterade.

På topp tio återfinns också en trio kommuner belägna i Skåne, Örkelljunga, Bromölla och Bjuv. Den gemensamma nämnaren för dessa tre kommuner är att de alla är starka fästen för Sverigedemokraterna. De tre kvarvarande kommunerna på topp tio hittar vi längre norrut, närmare bestämt i Värmländska Munkfors, samt i Dorotea och Pajala. Munkfors och Dorotea avviker från det nationella valresultatet framförallt på grund av att de är två starka Socialdemokratiska fästen samtidigt som Moderaterna är gravt underrepresenterade. Pajala däremot sticker framförallt ut i och med att Vänsterpartiet är kraftigt överrepresenterat samtidigt som att Moderaterna även här har ett mycket lågt röststöd.

Samtliga kommuner i toppen och botten är utmärkta med antingen grön färg (de tio kommunerna med minst genomsnittlig avvikelse) eller röd färg (de kommuner med högst genomsnittlig avvikelse) i den vänstra delen av figur 1. I den högra delen av figur 1 illustreras avvikelser för samtliga 290 kommuner. Ljusare färgskala indikerar lägre genomsnittlig avvikelse samtidigt som mörkare färger visar på högre genomsnittlig avvikelse. Figuren ger uppbackning till mönstren i de ovan diskuterade topplistorna. Lägst genomsnittlig avvikelse från 2018 års riksdagsval återfinns generellt i kommuner i Götaland (med undantag för Skåne) samt i Svealand. Högst avvikelse finner vi innan nämnda Skåne, i och kring Stockholm samt i ett stort antal Norrlandskommuner.

Tabell 1 De tio kommuner i Sverige som kom närmast och längst ifrån det nationella valresultatet i riksdagsvalet 2018 (procent).

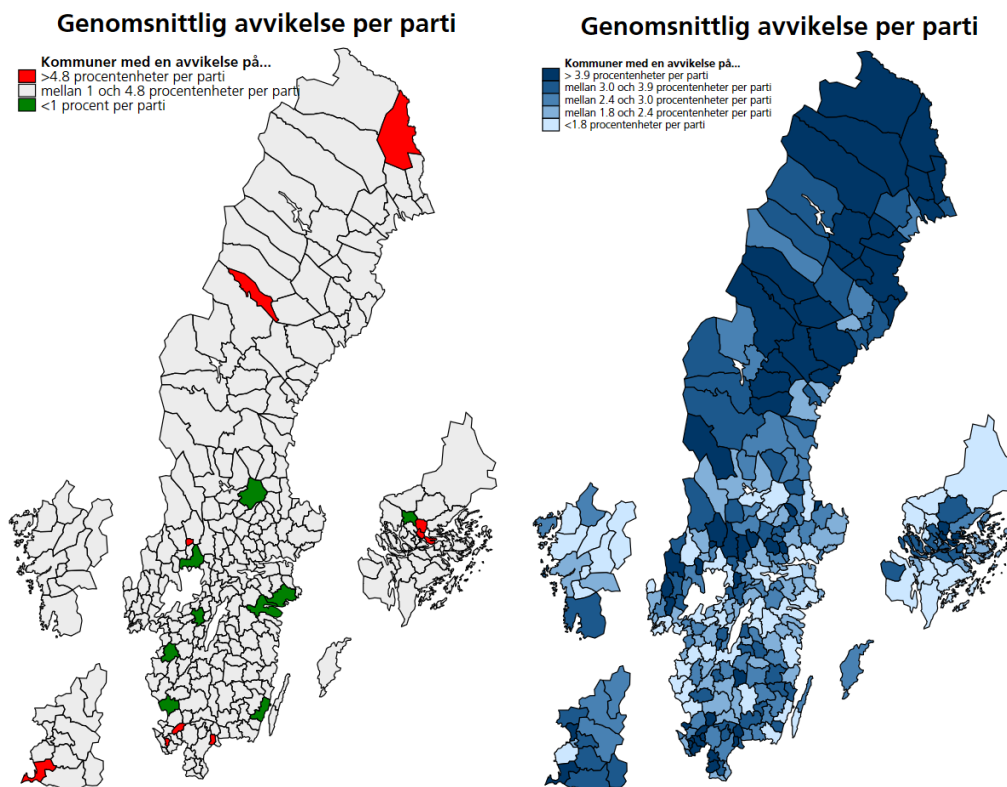
		V	S	MP	C	L	M	KD	SD	ÖVR	Summa procent	Genomsnittlig avvikelse per parti
	Riksdagsvalet	8.0	28.3	4.4	8.6	5.5	19.8	6.3	17.5	1.5	100	–
#1	Kalmar	6.7	30.4	4.2	9.2	4.9	19.7	6.5	17.1	1.3	100	0.6
#2	Norrköping	8.1	28.3	4.0	6.5	4.8	20.5	6.4	19.6	1.7	100	0.7
#3	Borås	7.0	29.5	3.7	7.3	5.7	20.5	6.6	18.4	1.3	100	0.7
#4	Falun	8.2	28.0	4.9	11.8	4.6	19.7	6.0	15.3	1.5	100	0.9
#5	Halmstad	5.5	30.4	3.7	8.2	5.3	21.3	6.2	17.7	1.6	100	0.9
#6	Skövde	5.6	28.8	3.4	8.8	5.6	20.9	8.0	16.9	1.8	100	0.9
#7	Karlstad	7.9	31.7	4.8	8.5	5.7	19.5	6.4	14.0	1.4	100	0.9
#8	Nyköping	6.4	32.0	4.5	8.5	4.5	20.1	6.4	16.1	1.4	100	0.9
#9	Upplands Väsby	8.0	27.0	3.9	6.3	5.7	23.1	6.7	18.0	1.3	100	1.0
#10	Västerås	7.1	29.1	3.4	6.3	6.8	22.2	6.2	17.5	1.3	100	1.0
...												
...												
#281	Pajala	20.0	37.7	1.4	5.1	1.5	9.4	7.4	16.5	1.1	100	5.0
#282	Bjuv	3.6	30.4	1.8	3.6	2.6	14.3	4.2	38.4	1.0	100	5.1
#283	Bromölla	3.4	31.0	1.6	3.3	3.5	13.4	4.6	38.2	1.0	100	5.2
#284	Örkelljunga	2.9	20.8	2.3	6.7	2.7	15.4	12.1	35.5	1.5	100	5.3
#285	Munkfors	6.1	52.2	1.4	8.1	2.9	8.3	3.9	15.4	1.6	100	5.3
#286	Dorotea	10.6	43.8	1.2	14.9	3.6	6.2	4.9	12.3	2.5	100	5.6
#287	Täby	3.2	14.0	4.1	11.0	10.7	36.0	8.3	11.4	1.3	100	5.7
#288	Lidingö	3.5	12.3	4.9	11.8	10.8	36.0	8.6	11.0	1.1	100	6.1
#289	Vellinge	1.3	10.6	2.2	7.2	7.3	39.6	7.5	23.6	0.8	100	6.4
#290	Danderyd	2.4	8.0	3.8	11.3	11.2	41.6	10.1	10.3	1.3	100	7.5
...												

Källa: Statistiska centralbyråns demokratistatistik. Bearbetning av Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet.

Kommentar: Den genomsnittliga avvikelsen per parti beräknas genom att summera avvikelserna mellan partiernas procentuella stöd i kommunen och partiernas nationella valresultat dividerat med nio (åtta riksdagspartier och en kategori för övriga partier). Rangordningarna är framtagna för resultat med en decimals noggrannhet.

I tabell 2 redovisas samma analys om genomsnittlig avvikelse per parti nedbrutet på Sveriges 6004 valdistrikt. Det valdistrikt med lägst genomsnittlig avvikelse per parti jämfört med det nationella valresultatet var i 2018 års riksdagsval var *Nyatorp* i Halmstad kommun. Här var den genomsnittliga avvikelsen endast 0,57 procentenheter per parti. Strax där bakom kom *Lyckhem västra/Fredriksberg* (0,58) i Vänersborgs kommun. Noterbart är att fem av de mest representativa valdistrikten är belägna i Västra Götaland (ovan nämnda *Lyckhem västra/Fredriksberg* i Vänersborg kommun, *Morlanda Östra* i Orust kommun, *Gamla stadens centrum* i Lidköpings kommun, *Dammsvedjan-Gässlösa-Kristineberg* i Borås kommun samt *Ytterby C-Kastellegården* i Kungälv kommun). Övriga valdistrikt ligger i likhet med de mest representativa kommunerna i Götaland och Svealand.

Figur 1 Karta över genomsnittlig avvikelse per parti från det nationella valresultatet i 2018 års riksdagsval

Källa: Statistiska centralbyråns demokratistatistik. Bearbetning av Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet.

Kommentar: Kartan till vänster visar de kommuner med lägst (grön färg) och högst (röd färg) genomsnittlig avvikelse per parti från det nationella valresultatet i 2018 års riksdagsval. Den genomsnittliga avvikelsen per parti beräknas genom att summera avvikelserna mellan partiernas procentuella stöd i kommunen och partiernas nationella valresultat dividerat med nio (åtta riksdagspartier och en kategori för övriga partier). Kartan till höger visar den genomsnittliga avvikelsen för samtliga kommuner i 2018 års riksdagsval. Ljusare färger indikerar lägre genomsnittlig avvikelse samtidigt som mörkare färger indikerar högre genomsnittlig avvikelse.

Fokuserar vi istället på de valdistrikt som befinner sig i botten av listan kan vi konstatera att samtliga är belägna i Stockholms län samt i Malmö kommun. Flera av distrikten är dessutom väl geografiskt samlade. Fem av landets tio minst representativa valdistrikt tillhör Spånga/Rinkeby (Stockholm kommun). Ytterligare fyra tillhör Övergården/Herrgården (Malmö kommun). Gemensamt för nio av de tio valdistrikten är att de alla har ett avsevärt lägre valdeltagande jämfört med nationen samt att Socialdemokraterna har ett oerhört starkt stöd. Herrgården är det valdistrikt som hamnar längst ner på listan med en genomsnittlig avvikelse på 11,8 procentenheter per parti. Här röstar hela 79 procent av invånarna på Socialdemokraterna. Bland övriga distrikt med högst avvikelse är Socialdemokraternas röststöd mellan 69 och 77 procent. Det valdistrikt som särskiljer sig från övriga tio med störst genomsnittlig avvikelse från det nationella valresultatet är Södra Djursholm i Danderyd kommun. Här är valdeltagandet istället något högre än nationen och det är en total dominans för de borgerliga partierna. I Södra Djursholm samlade Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet endast fyra procent av rösterna i 2018 års val. Samtidigt röstade mer än hälften (56 procent) röstar på Moderaterna.

Tabell 2 De tio valdistrikt som kom närmast och längst ifrån det nationella valresultatet i riksdagsvalet 2018 (procent).

Placering	valdistriktsnamn	Kommun	V	S	MP	C	L	M	KD	SD	Övriga partier	Antal giltiga röster	Valdeltaga nde	Genomsnit tlig avvikelse
#1	Nyatorp	Halmstad	7.5	28.3	3.9	8.1	4.5	20.3	6.1	18.3	2.7	1191	82.76	0.57
#2	Lyckhem västra/Fredriksberg	Vänersborg	8.0	29.0	3.9	7.1	6.8	20.2	6.3	17.3	0.9	1079	86.83	0.58
#3	Tegelviken-Johannesborg	Kalmar	6.8	28.5	6.0	9.3	5.4	20.1	5.5	17.4	0.8	1187	90.92	0.64
#4	Botkyrka 5 G:a Tullingeberg	Botkyrka	8.6	26.3	4.5	7.4	5.5	19.9	6.3	19.3	1.2	1033	84.18	0.68
#5	Morlanda Östra	Orust	7.2	28.2	3.9	8.3	5.0	19.1	6.7	20.0	1.1	1212	86.29	0.70
#6	Nedra Runby	Upplands Väsby	8.7	28.3	6.1	6.5	5.8	19.1	5.8	17.6	1.2	920	84.15	0.71
#7	Kvarnhagen	Växjö	8.6	28.8	5.4	8.9	5.6	19.6	6.7	14.2	1.6	1161	85.71	0.73
#8	Gamla stadens centrum	Lidköping	8.3	28.9	3.9	6.4	6.5	19.4	7.2	18.0	1.0	1178	80.60	0.79
#9	Ytterby C-Kastellegården	Kungälv	6.7	28.1	4.7	7.2	6.9	20.0	6.4	18.9	0.6	1222	85.22	0.80
#10	Dammsvedjan-Gässlösa-Kristineberg	Borås	7.1	29.1	4.6	7.1	7.1	19.4	6.6	18.1	0.6	1080	85.05	0.81

#5995	Södra Djursholm	Danderyd	0.5	2.3	1.2	9.0	8.5	56.3	12.1	9.6	0.5	927	89.33	10.13
#5996	Spånga 21 Rinkeby C	Stockholm	13.9	68.5	3.2	2.6	1.1	5.6	0.9	2.7	1.0	696	59.73	10.32
#5997	Spånga 27 Rinkeby mellersta	Stockholm	14.8	68.7	2.6	3.7	0.0	7.0	0.4	2.2	0.5	731	58.37	10.5
#5998	Spånga 18 Rinkebystråket	Stockholm	13.5	70.3	3.3	2.6	0.3	5.7	0.3	2.6	1.2	646	57.27	10.57
#5999	Tömrosen	Malmö	11.9	74.2	1.9	1.3	0.6	4.7	0.7	4.3	0.4	1071	62.85	11.09
#6000	Örtagården-Herrgården	Malmö	8.6	77.5	4.9	1.6	0.2	3.3	0.3	3.4	0.3	1073	68.58	11.20
#6001	Örtagården V	Malmö	9.8	77.4	2.9	0.7	1.4	4.0	0.1	3.4	0.1	907	65.54	11.35
#6002	Spånga 23 Rinkebysvängen S	Stockholm	18.4	69.0	2.9	2.0	0.5	3.2	0.8	1.9	0.5	593	57.39	11.45
#6003	Spånga 22 Rinkebysvängen Ö	Stockholm	11.7	76.8	2.6	0.5	0.9	2.3	0.7	3.1	1.2	426	53.38	11.63
#6004	Herrgården	Malmö	10.1	79.0	1.4	1.5	0.5	5.3	0.2	1.2	0.7	946	57.01	11.76

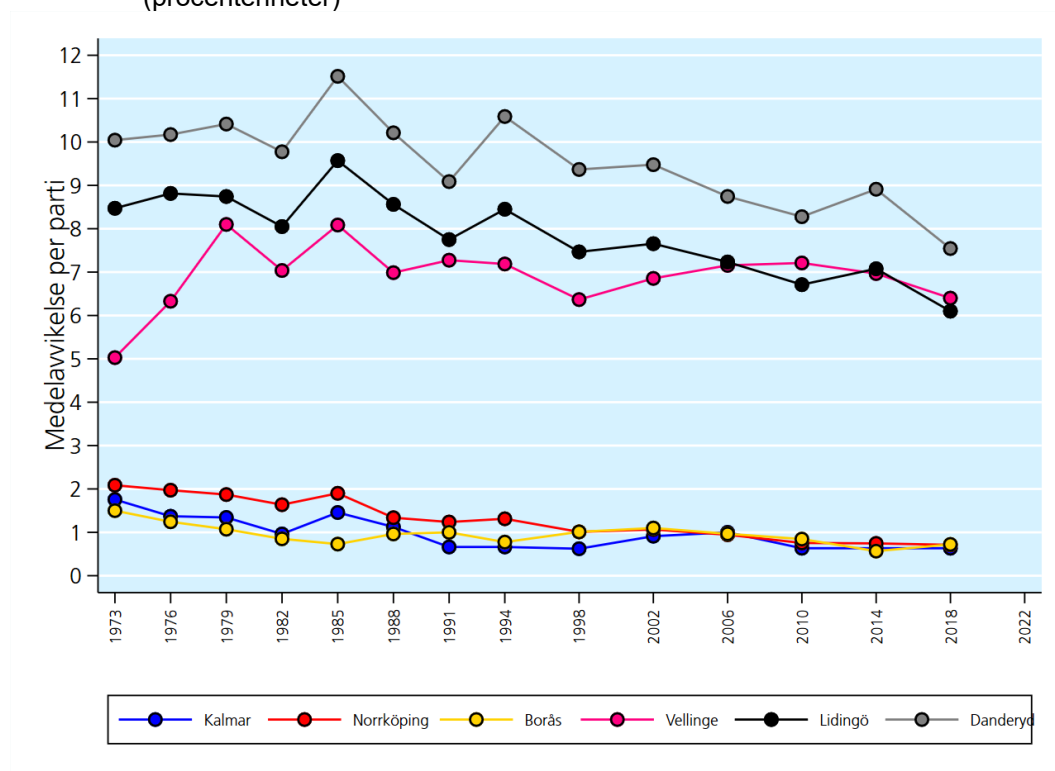
Källa: Valmyndigheten. Bearbetning av Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet.

Kommentar: Den genomsnittliga avvikelsen per parti beräknas genom att summera avvikelserna mellan partiernas procentuella stöd i valdistriktet och partiernas nationella valresultat dividerat med nio (åtta riksdagspartier och en kategori för övriga partier).

Historisk utveckling av kommunal medelavvikelse

Hittills har fokus varit på hur lika eller olika Sveriges 290 kommuner var Sverige som helhet 2018. Nästa steg är att undersöka hur utvecklingen sett ut över tid. Är det samma kommuner som prenumererar på låga respektive höga avvikelser från de nationella valresultaten? Analysen bygger på officiella valdata från samtliga riksdagsval mellan 1973 och 2018. Figur 2 visar den genomsnittliga avvikelsen per parti för de kommuner som hamnade på topp (Kalmar, Norrköping och Borås) respektive botten (Vellinge, Lidingö och Danderyd) tre i 2018 års riksdagsval. På en övergripande nivå kan vi konstatera att huruvida en kommun är representativ eller inte är relativt beständigt över tid. Både Kalmar och Borås har haft en genomsnittlig avvikelse omkring en procentenhet under hela tidsperioden. Norrköping, som hade näst lägst avvikelsen 2018, har över tid haft valresultat som mer och mer speglar nationen som helhet. Den genomsnittliga avvikelsen har successivt sjunkit sedan valet 1988. Utvecklingen för Vellinge, Lidingö och Danderyd är något mindre likformig. I valen 1976 och 1979 blev Vellinge mer och mer olikhet landet i stort. Därefter stabiliserade de sig på en medelavvikelse per parti omkring sju procentenheter. Detta är i paritet med hur medelavvikelsen sett ut för Lidingö sedan 1979. 2018 var Danderyd den kommun som avvek mest från det nationella valresultatet och så har fallet varit under hela mätperioden. Danderyd innehar också rekordet i högst genomsnittlig avvikelse i ett enskilt val. I riksdagsvalet 1985 var den genomsnittliga avvikelsen per parti hela 11,5(!) procentenheter.

Figur 2 Historisk utveckling av medelavvikelsen per parti för de tre kommuner som kom närmast och längst ifrån det nationella valresultatet 2018 (procentenheter)

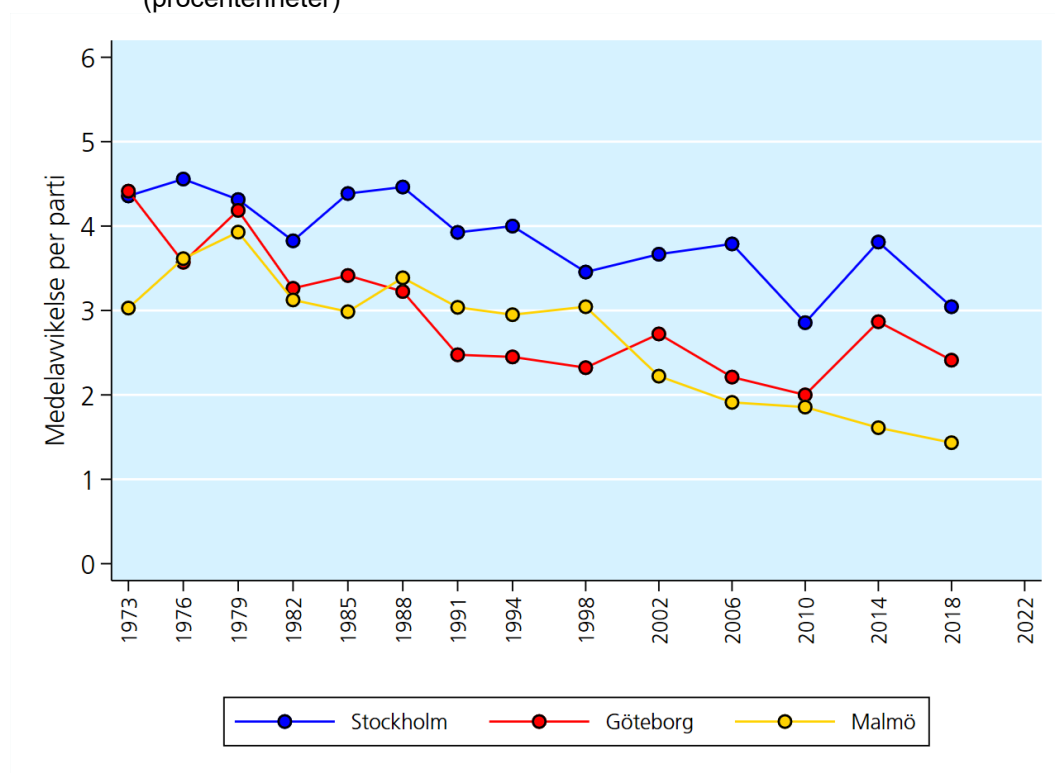

Källa: Statistiska centralbyråns demokratistatistik. Bearbetning av Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet,

Kommentar: Grafen visar fördelningen av medelfel per parti i 1973-2018 för de tre kommuner med lägst (Kalmar, Halmstad och Borås) medelavvikelse från det nationella valresultatet 2018 samt de tre kommuner med högst (Vellinge, Lidingö och Danderyd) genomsnittlig avvikelse från det nationella valresultatet 2018.

Figur 3 visar samma typ av analys som figur 2 för de tre storstadskommunerna, Stockholm, Göteborgs och Malmö. Det första vi kan slå fast är att de tre storstadskommunerna traditionellt legat relativt långt ifrån det nationella valresultatet. Vi kan också konstatera att samtliga tre storstäder med tiden blivit något mer lika nationen som helhet. Både Stockholm och Göteborg hade en genomsnittlig avvikelse över 4 procentenheter per parti i valet 1973. I 2018 års val var den siffran 3 för Stockholm och 2,5 för Göteborg. Malmö är den kommun som gjort störst resa i det här avseendet. I valet 1979 var den genomsnittliga avvikelsen per parti här precis under 4 procentenheter. Idag är den siffran endast 1,5, vilket gör att Malmö placerar sig på plats 38 av Sveriges 290 kommuner.

Figur 3 Historisk utveckling av den genomsnittliga avvikelsen per parti för Stockholm kommun, Göteborgs kommun och Malmö kommun 1973-2018 (procentenheter)

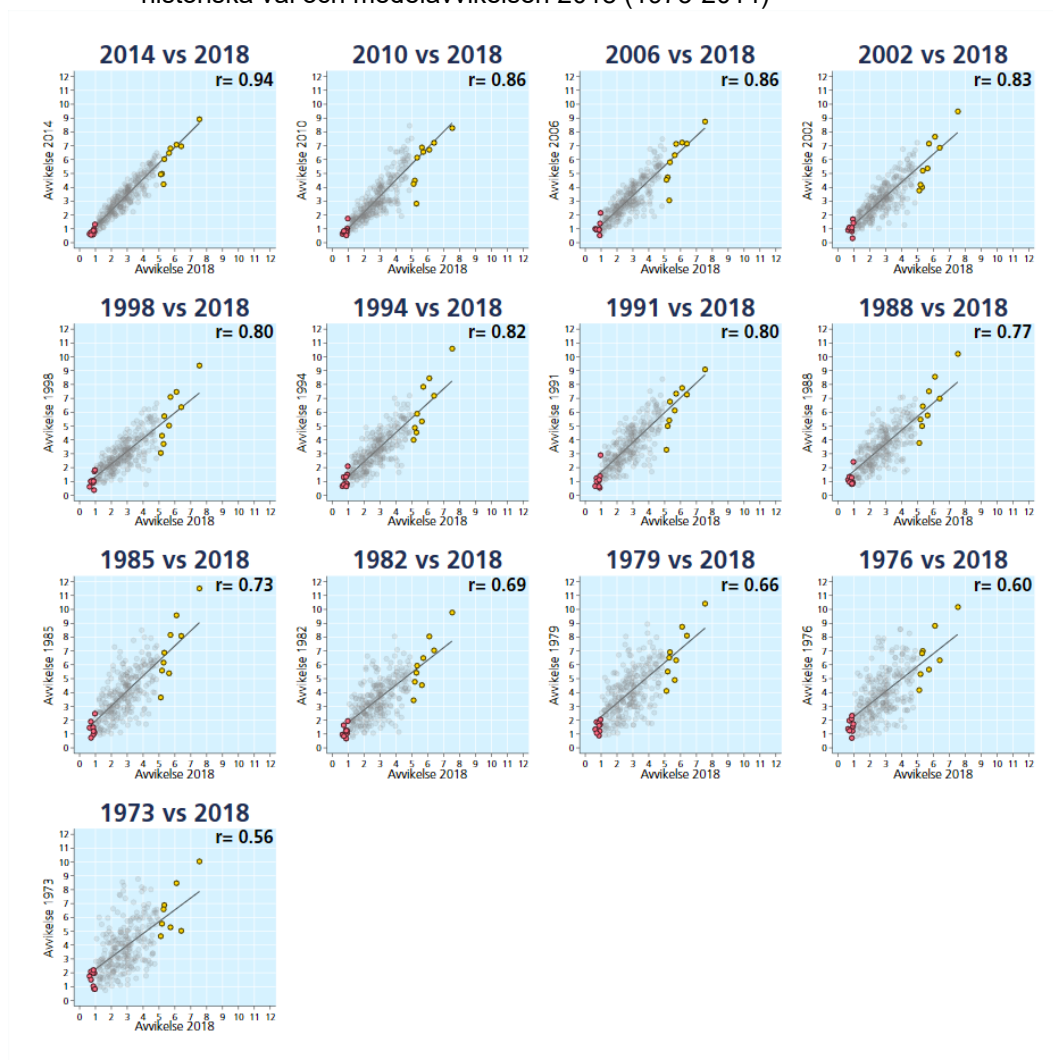
Källa: Statistiska centralbyråns demokratistatistik, Bearbetning av Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet,

Kommentar: Grafen visar fördelningen av genomsnittlig avvikelse per parti från de nationella valresultaten 1973-2018 för kommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö.

Figur 4 visar korrelationen mellan den genomsnittliga avvikelsen 2018 och den genomsnittliga avvikelsen vid samtliga val mellan 1973 och 2014. De tio kommuner med lägst genomsnittlig avvikelse i 2018 års val är markerade med rosa färg. De kommuner med högst genomsnittlig avvikelse i 2018 års val är markerade med gul färg. Det första vi kan konstatera är att samvariationen (korrelationen) mellan avvikelsen 2018 och avvikelsen vid respektive val blir svagare med tiden. Exempelvis är korrelationen mellan den genomsnittliga avvikelsen 2018 och 2014 $r=0.94$, vilket är väldigt nära perfekt samvariation. Korrelationen försvagas över tid och är nere på $r=0.80$ 1998, $r=0.73$ 1985 och $r=0.53$ 1973. En annan intressant iakttagelse här är samtidigt att kommuner med lägst genomsnittlig avvikelse 2018 (rosa färgade cirklar) genom åren hela tiden befinner sig långt nere i de vänstra hörnen graferna. I praktiken betyder detta att den grupp kommuner med lägst avvikelse 2018 också tillhörde de kommuner som hade lägst avvikelse på

1990-talet, 1980-talet och på 1970-talet. Vi ser däremot något större variation när det kommer till de kommuner med högst genomsnittlig avvikelse.

Figur 4 Korrelationer mellan kommuners medelavvikelse från nationella valresultatet i historiska val och medelavvikelsen 2018 (1973-2014)

Källa: Statistiska centralbyråns demokratistatistik. Bearbetning av Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet,

Kommentar: Grafen visar sambandet mellan den genomsnittliga avvikelsen i 2018 års val och samtliga 13 tidigare val. De tio kommuner med lägst genomsnittlig avvikelse 2018 är markerade med rosa färg, de kommuner som hade högst genomsnittlig avvikelse 2018 är markerade med gul färg.

Representativa valvindar?

Ett annat sätt att utvärdera hur representativ en kommun är att undersöka i vilken utsträckning det blåser samma valvind som i nationen som helhet. Med valvind menar vi här huruvida ett parti går framåt eller bakåt jämfört med föregående val. Valvindsavvikelse beräknas genom att i varje kommun ta respektive partis röststödsförändring sedan föregående val och jämföra den med partiets röststödsförändring nationellt. Om ett parti går framåt med en procentenhet i en kommun samtidigt som det ökar med tre procentenheter nationellt är valvindsavvikelsen för partiet i kommunen 2 procentenheter. Om ett parti backar med fem procent i en kommun, samtidigt som partiet backar med en procent nationellt så är valvindsavvikelsen 4 procenthalter. För att beräkna respektive kommuns genomsnittliga valvindsavvikelse så summeras samtliga partiers valvindsavvikelse och divideras därefter med nio (antalet riksdagspartier + övriga partier).

Kommunen med lägst genomsnittlig valvindsavvikelse i 2018 års riksdagsval var Karlstad. Här var den genomsnittliga avvikelsen per parti endast 0,3 procentenheter. På andra plats hamnar Kalmar (också de med en valvindsavvikelse på 0,3 procentenheter) tätt följd av Västerås, Leksand och Gävle (samtliga med en avvikelse på 0,4 procentenheter per parti).

Låt oss sedan vända blicken mot kommunerna som placerar sig på sistaplatserna 281–290. Den gemensamma nämnaren för dessa kommuner, Årjäng undantaget, är att den stora avvikelsen framförallt består i att Socialdemokraterna backar betydligt mer än vad de gjorde nationellt 2018. I flera av kommunerna (Haparanda, Bjuv, Åstorp och Pers-torp) har Sverigedemokraterna också en klart starkare utveckling än nationellt. Ett intressant undantag från det här mönstret är Årjäng kommun, beläget i gränslandet mellan Dalsland och Värmland. Här backade exempelvis Centerpartiet med 2,5 procentenheter vilket kan jämföras med den nationella valvinden för partiet på +2,5. Dessutom sticker Kristdemokraterna ut med en förbättring med +8 procentenheter, vilket kan jämföras med den nationella valvinden på +1,7 procentenheter.

Den kommun med klart störst valvindsavvikelse 2018 var dock Sollefteå. Här var den genomsnittliga avvikelsen per parti hela 3,6 procentenheter. Förklaringen till den stora avvikelsen står antagligen att finna i de turbulenta turerna kring nedläggningen av förlossningsvården i Sollefteå. I 2018 års riksdagsval backade Socialdemokraterna med 18,4 procentenheter, vilket kan jämföras med den nationella valvinden på -2,7 procentenheter. Samtidigt ökade Centerpartiet med 6,3 och Vänsterpartiet med hela 8,7 procentenheter, vilket är betydligt mer än partiernas nationella ökningar (+2,5 och +2,3 pe).

Till vänster i figur 5 är samtliga kommuner från tabell 3 utplacerade med gröna (tio-i-topp) och röda (botten tio) färger. Jämfört med kartorna i figur 1 (den genomsnittliga avvikelsen per parti) så ser vi en betydligt större geografisk spridning när det kommer till den genomsnittliga valvindsavvikelsen.

Tabell 3 De tio kommuner i Sverige som kom närmast och längst ifrån den nationella valvinden (förändring mellan 2014 och 2018)

		V	S	MP	C	L	KD	M	SD	ÖVR	Genomsnittlig valvindsavvikelse per parti
	Nationell valvind	+2.3	-2.7	-2.5	+2.5	+0.1	+1.7	-3.5	+4.6	-2.6	–
#1	Karlstad	+2.4	-3.0	-2.9	+2.8	+0.4	+1.9	-3.8	+4.4	-2.4	0.3
#2	Kalmar	+2.2	-2.3	-2.7	+2.4	+0.4	+2.1	-3.8	+4.0	-2.2	0.3
#3	Västerås	+2.0	-3.4	-2.5	+1.8	+0.3	+1.7	-2.6	+4.6	-2.0	0.4
#4	Leksand	+2.1	-3.3	-2.2	+2.9	-0.2	+2.1	-4.1	+4.4	-1.8	0.4
#5	Gävle	+1.8	-2.0	-2.3	+2.0	+0.3	+1.7	-2.8	+3.7	-2.3	0.4
#6	Sundsvall	+1.9	-3.5	-1.9	+3.0	+0.3	+1.6	-3.1	+3.9	-2.1	0.5
#7	Vadstena	+2.1	-4.1	-2.3	+2.5	-0.1	+1.5	-2.7	+4.4	-1.5	0.5
#8	Lerum	+1.6	-1.1	-2.8	+2.6	-0.5	+1.8	-3.9	+5.0	-2.7	0.5
#9	Norrköping	+2.6	-2.6	-2.9	+2.0	+0.3	+1.8	-2.7	+3.3	-2.0	0.5
#10	Nyköping	+1.6	-2.0	-3.0	+2.5	0.0	+2.0	-2.9	+3.6	-1.9	0.5
...											
...											
#281	Vilhelmina	-0.2	-8.6	-1.4	+6.2	-0.8	+1.8	-1.5	+3.6	+1.0	2.3
#282	Östra Göinge	+0.5	-8.2	-1.6	+0.1	-0.7	+2.1	+1.7	+7.3	-1.3	2.3
#283	Perstorp	0.0	-7.8	-2.2	+0.1	-0.7	+2.5	-1.4	+10.0	-0.7	2.3
#284	Åstorp	+0.8	-9.5	-2.2	+0.7	-0.2	+1.5	-0.6	+10.4	-0.8	2.4
#285	Färgelanda	+1.0	-7.7	-1.0	-1.6	-0.3	+2.0	0.3	+8.1	-0.8	2.4
#286	Norsjö	-2.3	-8.0	-0.2	+2.5	+0.4	+4.3	-0.7	+3.3	+0.7	2.5
#287	Bjuv	+0.1	-10.0	-1.9	+0.4	0.0	+2.0	-2.5	+12.7	-0.9	2.6
#288	Årjäng	+0.5	-4.3	-0.6	-2.5	-2.1	+8.0	-5.2	+6.8	-0.5	2.8
#289	Haparanda	+1.1	-13.6	-1.1	+1.2	+0.1	+2.6	-0.5	+11.0	-0.7	3.0
#290	Sollefteå	+8.7	-18.4	-1.6	+6.3	-0.5	+2.4	-1.5	+5.9	-1.2	3.6

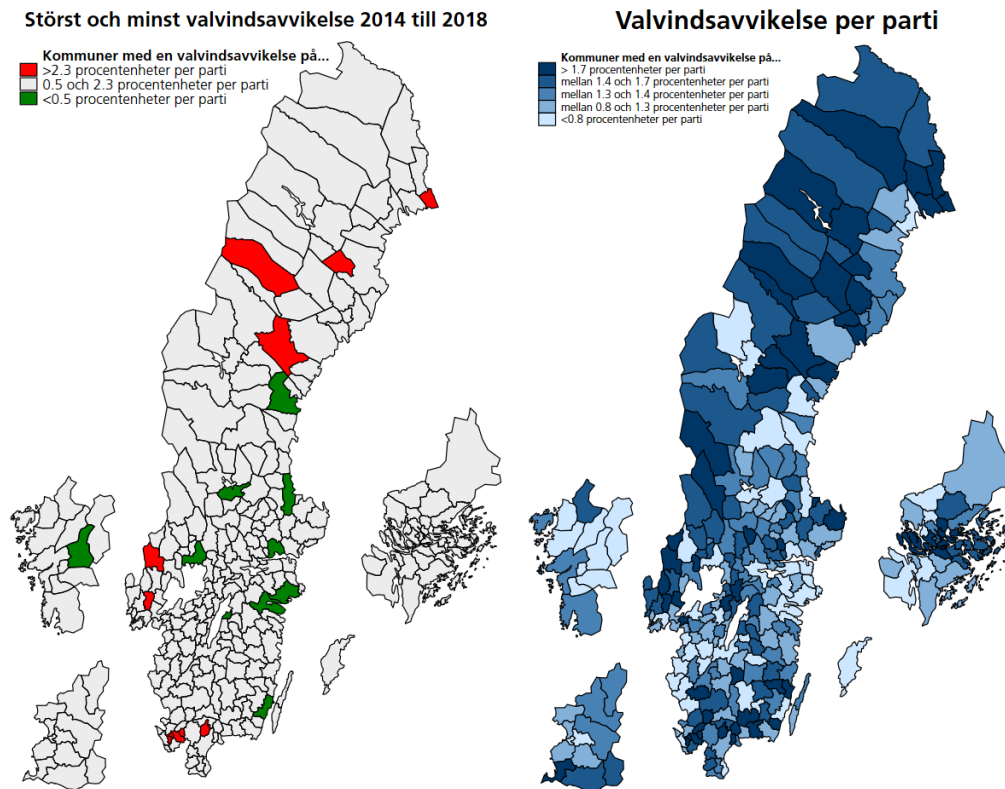
Källa: Statistiska centralbyråns demokratistatistik. Bearbetning av Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet,

Kommentar: Kommunal valvindsavvikelse beräknas genom att (a) ta den absoluta avvikelsen mellan respektive partis röststöd i kommunen och partiets valresultat nationellt (b) därefter summeras den totala valvindsavvikelsen för samtliga partier och slutligen (c) divideras den totala valvindsavvikelsen med antalet partier (i 2018 års riksdagsval, 8 riksdagspartier + övriga partier). Rangordningarna är framtagna för resultat med en decimals noggrannhet.

Figur 6 visar samma typ analys som figur 4, det vill säga hur den genomsnittliga valvindsavvikelsen korrelerar mellan 2018 och tidigare val. De tio kommuner med lägst valvindsavvikelse 2018 är återigen rosafärgade samtidigt som de tio kommunerna med den högsta valvindsavvikelsen 2018 är gulfärgade. Respektive scatterplot visar också samvariationen (korrelationskoefficienten) mellan valvindsavvikelsen 2018 och valvindsavvikelsen i de tolv föregående riksdagsvalen. Det första vi kan konstatera är att samvariationen mellan valvindsavvikelse mellan 2018 och tidigare val är betydligt lägre jämfört med den genomsnittliga avvikelsen som presenterades i figur 4. Korrelationen mellan valvindsavvikelsen 2018 och 2014 är exempelvis $r=0,55$. Samvariationen sjunker därefter ytterligare något över tid och är i princip obefintlig när vi jämför valvinden 2018 med valvinden i 1976 års riksdagsval ($r=0,10$).

Figur 5

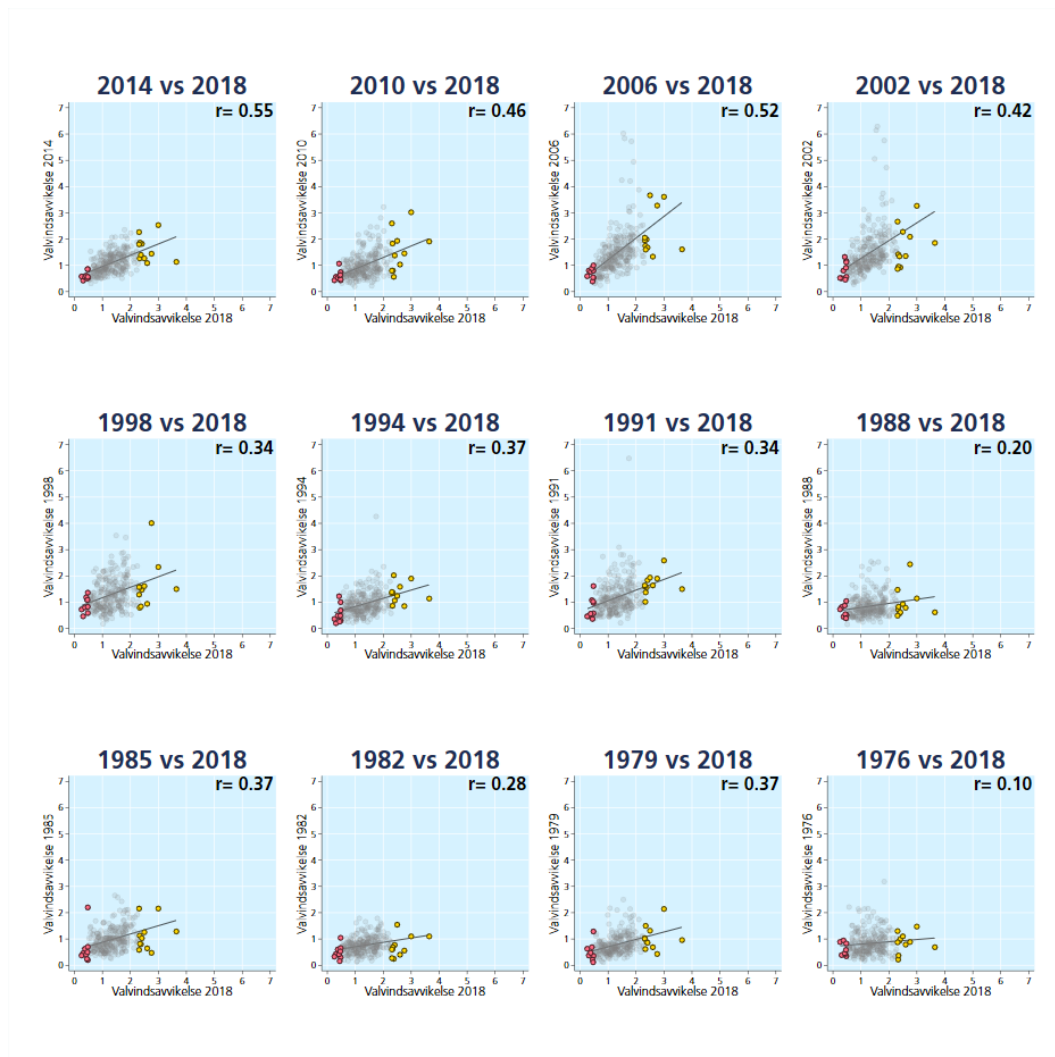
Karta över de kommuner med lägst respektive högst genomsnittlig avvikelse från den nationella valvinden 2018

Källa: Statistiska centralbyråns demokratistatistik. Bearbetning av Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet,

Kommentar: Grafen visar de tio kommuner med lägst (grön färg) och högst (röd färg) genomsnittlig valvindsavvikelse 2018. Kommunal valvindsavvikelse beräknas genom att (a) ta den absoluta avvikelsen mellan respektive partis röststöd i kommunen och partiets valresultat nationellt (b) därefter summeras den totala valvindsavvikelsen för samtliga partier och slutligen (c) divideras den totala valvindsavvikelsen med antalet partier (i 2018 års riksdagsval, 8 riksdagspartier + övriga partier). Rangordningarna är framtagna för resultat med en decimals noggrannhet.

Figur 6 Korrelationer mellan den genomsnittliga valvindsavvikelsen 2018 och den genomsnittliga valvindsavvikelsen i historiska val (1976-2014)

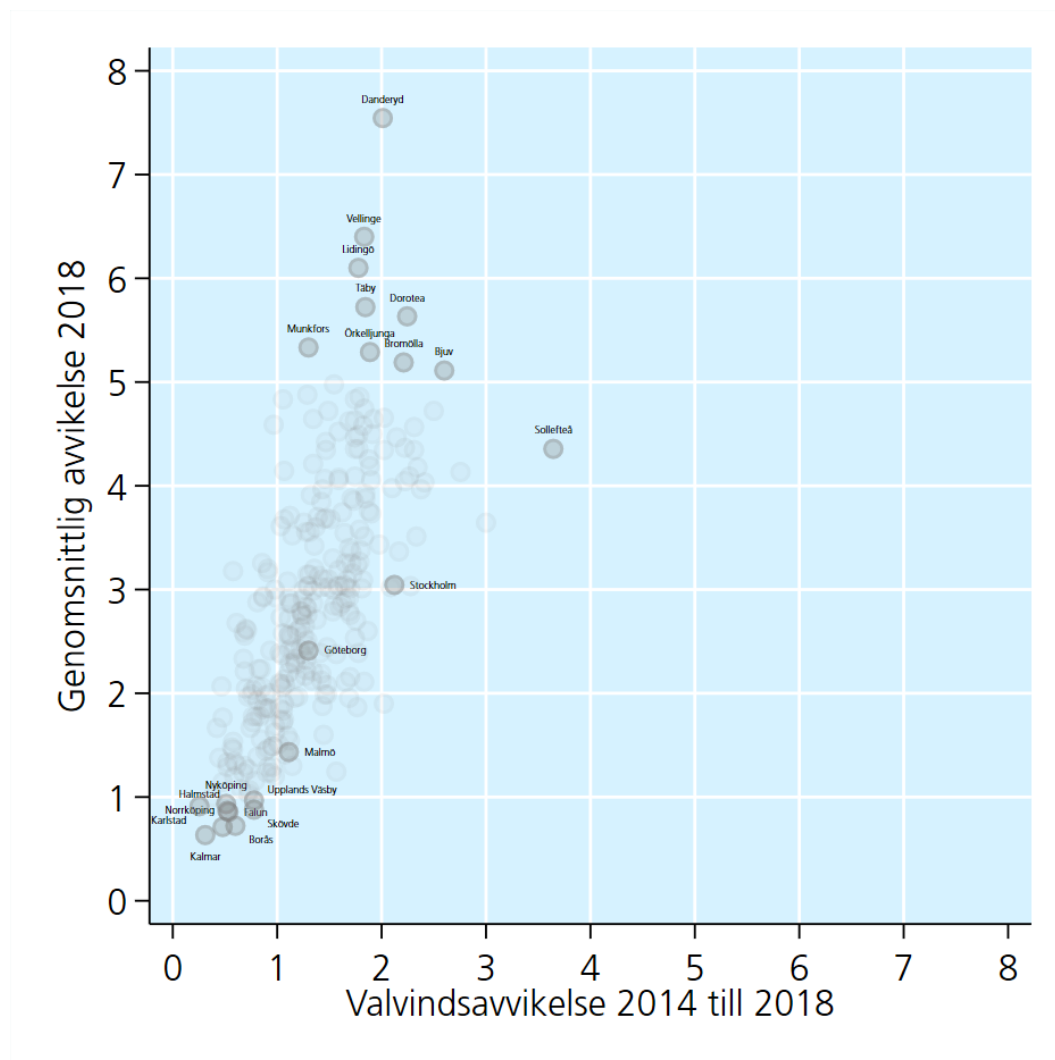
Källa: Statistiska centralbyråns demokratistatistik, Bearbetning av Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet.

Kommentar: Grafen visar korrelationerna mellan 2018 års valvindsavvikelse (y-axeln) och tidigare års valvindsavvikelse (x-axeln). De tio kommuner med lägst valvindsavvikelse 2018 är rosafärgade och de tio kommuner med högst valvindsavvikelse 2018 är guldfärgade.

Korrelationerna mellan genomsnittlig avvikelse och valvindsavvikelse

Som ett sista steg i analysen undersöker vi korrelationerna mellan den genomsnittliga avvikelsen och den genomsnittliga valvindsavvikelsen. Genom att undersöka samvariationen mellan de två måtten på representativitet kan vi identifiera vilka kommuner som både speglar valresultatet i stort och som samtidigt fångar upp den nationella valvinden. I figur 7 plottas värdet för respektive kommuns genomsnittliga avvikelse ut längs y-axeln och värdet för valvindsavvikelsen på x-axeln. Samtliga kommuner med en genomsnittlig avvikelse under 1 procent per parti och en genomsnittlig valvindsavvikelse på mindre än 1 procent har markerats ut tydligare med tillhörande etikett.

Figur 7 Samvariation mellan genomsnittlig avvikelse per parti 2018 och valvindsavvikelse 2018

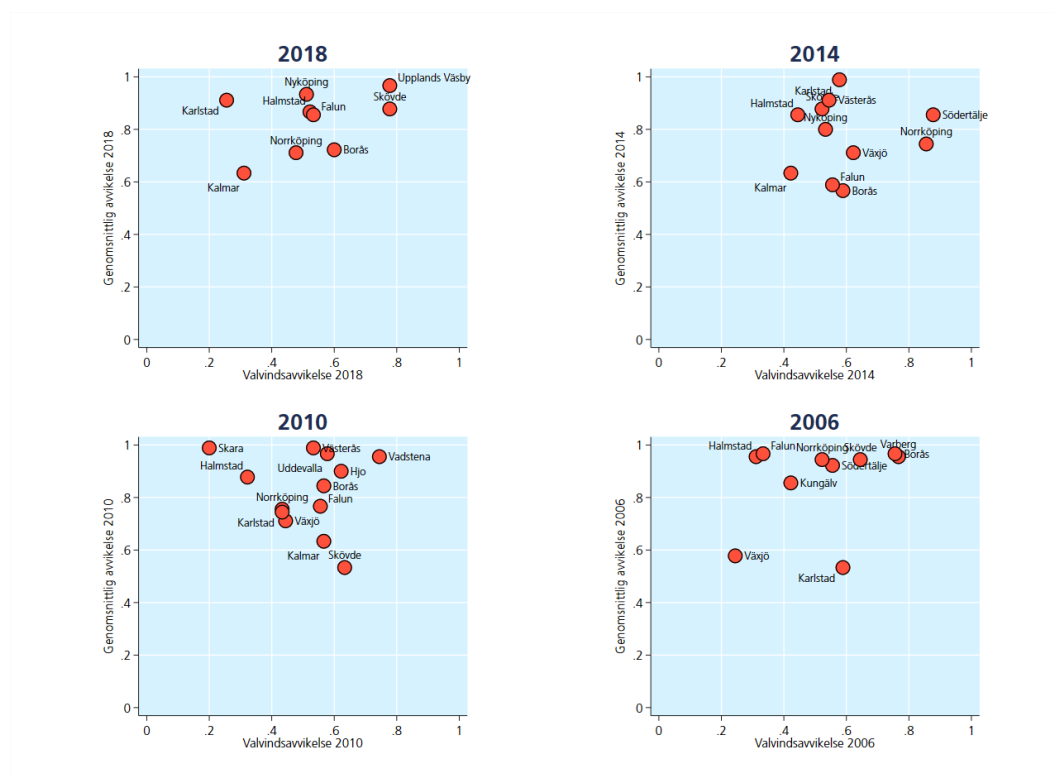
Källa: Statistiska centralbyråns demokratistatistik. Bearbetning av Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet,

Kommentar: Grafen visar sambandet mellan den genomsnittliga avvikelsen från det nationella valresultatet (y-axeln) och den genomsnittliga valvinden 2018 (x-axeln). De to kommuner som hade både en valvindsavvikelse och en genomsnittlig avvikelse är utmärkta med kommunketter längst ner i det vänstra hörnet. Det samma gäller de kommuner som antingen hade en högre genomsnittlig avvikelse än 5 procentenheter per parti eller en valvindsavvikelse som var högre än 3 procentenheter per parti.

Figur 8 visar samtliga kommuner som både har en genomsnittlig avvikelse och en genomsnittlig valvindsavvikelse som är lägre än en procentenhet för de fyra senaste valen. Utifrån detta kan vi identifiera de kommuner som ligger nära det nationella valresultatet och svänger i takt med den nationella valvinden och som därtill gör det år efter år.

Fyra kommuner – Borås, Karlstad, Falun och Norrköping – uppfyller bägge dessa kriterier i samtliga senaste fyra riksdagsval. Utöver denna representativa kvartett så har Kalmar under de tre senaste riksdagsvalen seglat upp som Sveriges mest politiskt representativa kommun. I riksdagsvalet 2018 hade Kalmar kommun lägst genomsnittlig avvikelse och näst lägst valvindsavvikelse. I 2014 års riksdagsval hade de lägst valvindsavvikelse samtidigt som de hamnade på tredje plats när det kom till den genomsnittliga avvikelsen. I valet 2010 hade Kalmar näst lägst genomsnittlig avvikelse samtidigt som valvindsavvikelsen var under 0,6 procentenheter per parti.

Figur 8 Genomsnittlig avvikelse per parti (y-axeln) samt genomsnittlig valvindsavvikelse (x-axeln) 2006, 2010, 2014 och 2018 (samtliga kommuner med mindre än en procents genomsnittlig avvikelse)

Källa: Statistiska centralbyråns demokratistatistik, Bearbetning av Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet,

Kommentar: Grafen visar sambandet mellan den genomsnittliga avvikelsen från det nationella valresultatet (y-axeln) och den genomsnittliga valvinden (x-axeln) 2006, 2010, 2014 och 2018. Grafen visar endast de kommuner som hade både en valvindsavvikelse och en genomsnittlig avvikelse som var mindre än 1 procentenhet per parti.

Valforskningsprogrammet finns vid Statsvetenskapliga institutionen i Göteborg. Sedan 1954 har vi genomfört empiriska studier av opinionsbildning, val och väljarbeteende och undersökt tillståndet och utvecklingen av den svenska representativa demokratin.

Syftet med forskningen är bland annat att förklara varför väljare röstar som de gör och varför val slutar som de gör. Vi spårar och följer trender i svensk valdemokrati och gör jämförelser med utvecklingen i andra länder.

Professor Henrik Ekengren Oscarsson leder det svenska Valforskningsprogrammet.

